

Література:

1. Богиня Д. П. Основи економіки праці: навч. посіб. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – [3-тє вид.] - К. : Знання-Прес, 2002. - С. 42.
  2. Ломовський Н. О. Про сутність понять «трудоий потенціал» і «потенціал трудових ресурсів» / Н. О. Ломовський // Економіка АПК і природокористування: Вісник ХНАУ. - 2009.- № 5. - С. 298 - 299.
  3. Лук'янихін В. О. Менеджмент персоналу : навч. посіб. / В. О. Лук'янихін. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. - № 5. - С. 46.
  4. Закон України «Про освіту» Закони України. — К., 1996. — Т. 1. — С. 414 – 415.
  6. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова — К. : ТОВ «Знання», 2001. — 254с.
- Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.*

УДК 336.77:631.11

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Лєвошко І.І., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто та проаналізовано основні проблеми кредитного забезпечення діяльності аграрних господарств. Особливість сільського господарства як галузі вимагає особливого ставлення до фінансування сільськогосподарських підприємств.

The article reviews and analyzes the key problems of credit support for agricultural farms. Credit is a powerful economic factor and an important source of capital for agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Сільське господарство є кредитомісткою галуззю, її нормальне функціонування без кредитних ресурсів у сучасних умовах практично неможливе. Це зумовлено специфікою сільського господарства: нестачею вільних фінансових коштів; високою капіталомісткістю і порівняно низькою фондівдачею; сезонністю виробництва та значною тривалістю виробничого циклу; залежністю від природокліматичних умов, що знижує гарантованість позик сільськогосподарським товаровиробникам; порівняно малими розмірами підприємств аграрного сектору, що робить їх менш конкурентоспроможними на ринку коротко- і довготермінових кредитів [1, с. 208].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблематика знаходиться в центрі уваги багатьох вчених, зокрема питаннями кредитного забезпечення суб'єктів господарювання займаються В. М. Алексійчук, А. М. Білоченко, О. Є. Гудзь, Г. І. Зуб, М. Д. Корінько, А. А. Пожар, О. А. Кириченко, О. О. Лошкарьова, О. В. Зленко та інші. Проте, як показує огляд літературних джерел, є ще ряд невирішених питань, які вимагають поглибленого дослідження по темі кредитного забезпечення.

Постановка завдання. Узагальнення теоретичних та економічних засад проблем кредитування сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку з відсутністю бюджетного фінансування сільського господарства банківське кредитування стає одним із основних джерел фінансування поточних та інвестиційних проектів

підприємств агропромислового комплексу України [3, с. 55].

Найактивніше комерційні банки кредитують галузі агропромислового комплексу, пов'язані з вирощуванням та переробкою рослинницької продукції. Це пояснюється швидшим оборотом капіталу в зазначених галузях та можливістю позичальників погашати кредити упродовж 8-10 місяців з моменту їх надання. Останнім часом постійно збільшується (в абсолютному і відносному вираженні) портфель довгострокових кредитів, що, як правило, надаються банками для оновлення основних фондів підприємств, створення нових виробництв, формування основного стада у тваринництві і птахівництві, освоєння сучасних технологій. Питома вага довгострокових кредитів сягає 17 % у загальній сумі кредитів, наданих підприємствам агропромислового комплексу [2, с. 65].

Незважаючи на активне нарощування обсягів кредитного портфеля банківської системи, деякі чинники гальмують розвиток кредитних відносин комерційних банків з підприємствами агропромислового комплексу України. Найвагомішим чинником є, звичайно, кредитні ризики, що мають як системний, так і індивідуальний характер.

Системні кредитні ризики пов'язані із загальним станом економіки, прогнозованістю, розвитком, проблемами законодавства. Якщо загальний стан економіки впливає на ділову активність суб'єктів господарювання, розвиток ринків, довіру до банківської та податкової систем, на обсяги позабанківського обігу коштів (частку тіньового обороту та бартерних операцій), то чинне законодавство визначає насамперед ступінь захищеності прав кредиторів, можливість проведення різних комерційних операцій тощо.

Індивідуальні кредитні ризики стосуються поведінки конкретних позичальників, їхніх можливостей та бажання своєчасно розрахуватися з кредиторами. Ризики при кредитуванні банками підприємств агропромислового комплексу України мають такі головні джерела:

- сезонність виробництва й попиту на продукцію, пов'язані з цим коливання обсягів грошових надходжень та платоспроможності позичальників;
- несприятливість погодних умов, погіршення екології, особливо для рослинництва та пов'язаних з ним переробних галузей економіки;
- державне регулювання агропромислового ринку, в тому числі шляхом обмеження або встановлення певного рівня цін і тарифів, прийняття нових стандартів щодо продуктів харчування тощо. Прикладом дії цього чинника може слугувати регулювання державою ринку цукру через встановлення квот на виробництво та реалізацію цукровими заводами готової продукції, обмеження мінімального рівня цін на цукрові буряки й цукор;
- зниження або не досить висока ліквідність застави, пропонованої позичальниками задля забезпечення зобов'язань перед банками, недостатній розвиток ринку застав;
- курсові ризики, що стосуються кредитів на придбання імпоротної сільськогосподарської техніки, паливно-мастильних матеріалів, устаткування для переробної промисловості, оскільки вартість продукції АПК не має чіткої залежності від курсу валюти, навіть якщо ця продукція згодом експортується;
- недостатній рівень менеджменту, відсутність реального власника та кваліфікованого персоналу на підприємствах-позичальниках [6].

Поряд з кредитними ризиками активізацію кредитування агропромислового комплексу стримують також і інші чинники, а саме: необхідність формувати значні страхові резерви на покриття можливих втрат від проведення кредитних операцій, що природно знижує рентабельність цих операцій; низький рівень капіталізації банківської системи і недостатній обсяг банківських ресурсів для середньо- й довгострокового кредитування інвестиційних проектів, що стримує технічне переоснащення підприємств-позичальників; недостатній розвиток страхового ринку країни, який не може забезпечити компенсацію усіх потенційних втрат у такому ризикованому виді бізнесу, як сільськогосподарське виробництво; досить високий (порівняно з європейським) рівень процентних ставок; операційні ризики, пов'язані з недосконалістю технологій та відсутністю у банківського персоналу відповідного досвіду роботи із сільськогосподарськими товаровиробниками.

Для підвищення ефективності капітальних вкладень у сільське господарство необхідно перейти від кредитування сільськогосподарських підприємств за сезонними запасами товарно-матеріальних цінностей і витратами на незавершене виробництво до кредитування за фінансовим оборотом у заставу землі та іншого нерухомого майна. Зважаючи на ситуацію, що склалася в кредитуванні сільського господарства, необхідно якнайшвидше створити умови для розв'язання цієї проблеми.

Сьогодні неможливо вимагати від комерційних банків кредитів без надання гарантій їх повернення. У сучасних умовах кращим є підхід, коли сільськогосподарські підприємства отримують кредит під реалізацію своєї продукції державі або іншим заготівельним фірмам. Також при організації забезпечення сільськогосподарського підприємства запозиченими коштами основне значення має їх гарантія під заставу землі та іншого майна. Центральним напрямом кредитної політики в аграрній сфері має бути створення державного режиму найбільшого сприяння в галузі кредитування сільського господарства.

З метою фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств були запроваджені заходи по стимулюванню грошового кредитування комерційними банками України. Вперше механізм часткової компенсації комерційних ставок за кредитами комерційних банків був запроваджений у 2000 році. Проте через великий ризик банки і до цього дня вважають за краще надавати кредитні ресурси трейдерам і переробній ланці, ніж займатися кредитуванням безпосередньо виробників. Така ситуація зумовлена декількома причинами. Це, насамперед, невідповідність сільськогосподарських товаровиробників вимогам банків (відсутність застави, збитковість та перебування майна у податковій заставі), нечітке визначення механізму компенсації та недосконалість джерел надходження коштів для компенсації. Окрім того, більшість сільськогосподарських виробників не мають кредитної історії, що також виступає однією з передумов отримання комерційного кредиту [5].

Не дивлячись на зазначені проблеми, в цілому новий підхід у кредитуванні аграрного сектора можна назвати досить успішним. Основною його перевагою можна вважати те, що кредитоспроможність позичальника визначає безпосередньо комерційний банк, а не держава. Лише прибуткові підприємства, які в змозі повернути кредит, отримали пільговий кредит. Окрім того, сам процес

кредитування став більш прозорим.

Одним із шляхів зниження для банків кредитних ризиків в агропромисловому секторі також є кредитування багатогалузевих підприємств, що ведуть диверсифіковану діяльність і тому мають незалежні джерела надходжень коштів. Одним із варіантів поліпшення фінансування сільського господарства може стати відродження кредитної кооперації. Кооперативи можуть поєднувати власні кошти, вільні гроші сільського населення, а також мешканців малих міст. Але тут спочатку з боку держави повинна бути надана конкретна допомога у вигляді пільгових банківських кредитів.

До основних переваг сільськогосподарського кредитного кооперативу можна віднести наступні:

- позичальники можуть отримати кредити за меншими процентними ставками, а вкладники – більший процент на свої заощадження;
- члени кредитного кооперативу є не лише його клієнтами, а й власниками;
- кредитний кооператив перебуває безпосередньо на території, де функціонують сільськогосподарські виробники;
- можливість оперувати невеликими вкладами та кредитами.

Велике значення для сільського господарства має інвестиційний кредит – лізинг. Його можна розглядати як передачу майна у тимчасове користування на умовах повернення, терміновості, платності, тобто кваліфікувати як кредит в основний капітал. Тому з економічного погляду лізинг – це трансформація банківського кредиту у товарний шляхом надання лізингодавцем лізингоодержувачу у формі оренди майна.

Таким чином, для подальшого розвитку системи кредитної та фінансової політики сільськогосподарських підприємств потрібний комплексний підхід до формування кредитних ресурсів й удосконалення наявної кредитної інфраструктури, кредитного і розрахункового механізмів (у кредитній інфраструктурі основними формами повинні стати спеціальні кредитні установи з обслуговування товаровиробників АПК, такими специфічними установами можуть бути кредитні спілки та їхні об'єднання у вигляді кооперативних банків; лізингові компанії); з метою залучення кредитних ресурсів у сільське господарство слід розширити сферу використання лізингу як однієї з форм довготермінового кредиту; розвивати кредитну кооперацію; здійснювати формування системи іпотечного кредиту, де земля виступатиме засобом залучення інвестиційних і кредитних ресурсів, шляхом створення іпотечного банку [4].

Висновки. Розвиток банківського кредитування сільського господарства стримують ряд факторів: високі відсоткові ставки; відсутність ліквідної застави; нерозвиненість ринку застави коштів для банків; відсутність надійного позичальника і гарантій повернення кредиту; високий рівень витрат банків із надання послуг; відсутність практики страхування неповернення кредитів тощо. Для вдосконалення кредитного забезпечення аграрного сектору необхідно створити такі передумови: наявність кредитоспроможних позичальників; ефективного банківського сектора і небанківських фінансових установ, спроможних залучати заощадження та надавати їх позичальникам; відповідної законодавчої бази.

Література:

1. Кириченко О. А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О. А. Кириченко, В. Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5 (95). – С. 207-222.
2. Кредит і кредитні правовідносини: економічна природа і практика законодавчого регулювання / [М. Олексієнко, В. Ольшанський, Д. Милак, Є. Першиков]. – К. : „Козаки”, 2008. – 144 с.
3. Лошкарьова О. О. Система кредитної та фінансової підтримки підприємств України / О. О. Лошкарьова // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 94–100.
4. Малахова О. С. Проблеми оптимізації кредитного процесу у взаємовідносинах комерційних банків з підприємствами в умовах трансформації економіки / О. С. Малахова // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2010. – № 4. – С. 53–60.
5. Пиріг Г. І. Використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів у кредитуванні / Г. І. Пиріг // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 73–78.
6. Поченчук Г. М. Фінансовий розвиток та економічне зростання: роль кредитної системи / Г. М. Поченчук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 8. – С. 31–36.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В. І.

УДК 631.11

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ТРУДОРЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОФОРМУВАНЬ

Ліпський Р. В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

В статті розглянуто ефективність здійснення господарського механізму та ресурсокористування сільськогосподарських підприємств за рахунок оптимізації використання людського капіталу. Оскільки ефективність його використання залежить не стільки від обсягів інвестицій, вкладених у людський капітал, скільки від вірного визначення напрямів інвестування.

In the article considers the effectiveness of economic mechanisms and resources consuming agricultural enterprises due to optimizing the use of human capital. Since the efficiency of its use depends not only on the volume of investments in human capital, but on the correct identification of areas of investment

Постановка проблеми. Удосконалення використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах має певні особливості, які визначаються специфікою аграрної сфери. Насамперед вони пов'язані з технологією і умовами виробництва, рівнем технічної оснащеності та економічною необхідністю ведення особистого селянського господарства працівниками сільськогосподарських підприємств. Тому ці особливості мають різне походження і полягають у модифікуючому впливі на характер зайнятості в агроформуваннях, визначають їх потреби в трудових ресурсах.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На думку А. Е. Юзефовича аграрний ресурсний потенціал господарств і регіонів визначається наявністю, якістю і збалансованістю природних, матеріальних і трудових ресурсів, у процесі взаємодії яких реалізується їх інтегральна здатність виробляти адекватні їй обсяги і види продукції. Подібне визначення аграрного ресурсного потенціалу як сукупної здатності виробляти сільськогосподарську продукцію дає М.А. Лендел. Значний внесок у дослідження проблеми ефективного викорис-